

LIKKUTEI TORAH • PARSHAS MASEI • MAAMAR 4

אלה מסעי בניי כו' ויכתב משה את מוצאיהם...

« Voici les voyages des enfants d'Israël... Et
Moché écrivit leurs départs selon leurs voyages »

DÉDIÉ EN L'HONNEUR DE

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Le père du Rabbi, Reb Lévi Its'hak

LikuteiTorah.com

LA PARACHA 'HASSIDIQUE

likuteitorah.com/fr/likkutei-torah/masei/4/

1 אלה מסעי בניי [בני ישראל] כו' ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם כו' ואלה מסעיהם למוצאיהם. וצ"ל למה גבי ויכתוב משה הקדים מוצאיהם למסעיהם ואח"כ הפך ואומר ואלה מסעיהם למוצאיהם.

«Voici les voyages des enfants d'Israël», etc. «Et Moché écrivit leurs départs selon leurs voyages», etc., «et voici leurs voyages selon leurs départs.» Il faut comprendre pourquoi, dans «Et Moché écrivit», [le verset] place «leurs départs» avant «leurs voyages», puis inverse l'ordre et dit : «et voici leurs voyages selon leurs départs.»

גם מהו ויכתוב משה כו' דמסתמא משה כתבו ככל התורה אשר הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב.

Il faut aussi comprendre le sens de «Et Moché écrivit», etc. Car, vraisemblablement, Moché l'écrivit comme toute la Torah, que le Saint béni soit-Il dit, et que Moché dit et écrit.

אך הענין כי הנה ענין המסעות שנסעו וחנו במדבר מ"ב פעמים עם הארון ויהי בנסוע כו'

Or, voici l'explication. Les voyages au cours desquels ils se déplacèrent et campèrent dans le désert, quarante-deux fois, avec l'Arche — «Et lorsque [l'Arche] se mettait en route», etc.,

ובנוחה כו' רק שהארון נעשה אח"כ ומסעות הראשונות עד מדבר סיני נסעו בלא הארון שהם כנגד שם מ"ב אנא בכח גדולת ית"ץ כו'

et «lorsqu'elle s'arrêtait», etc. ; seulement, l'Arche ne fut construite que plus tard, et, lors des premiers voyages, jusqu'au désert du Sinaï, ils se déplacèrent sans l'Arche. Ces voyages correspondent au Nom de quarante-deux [lettres] : «Nous T'en prions, par la grande puissance de Ta droite, délivre le captif», etc.

אף שהיה זה בסיבה מחמת חטא המרגלים שנגזרה גזירה להתעכב מ' שנה במדבר עכ"ז [עם כל זה] הרי הוא ית' הוא סיבת הסיבות.

Bien que cela soit advenu pour une raison — à cause de la faute des explorateurs, lorsqu'un décret fut prononcé afin qu'ils soient retenus quarante ans dans le désert —, néanmoins, Lui, béni soit-Il, est la Cause des causes.

2 והנה גם ע"פ הנגלה יש טעם לזה כדי שימצאו האוצרות לקיים מ"ש ובתים מלאים כל טוב כו' כמ"ש רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה].

Or, même selon la Torah révélée, il y a une raison à cela : afin qu'ils trouvent les trésors, pour accomplir ce qui est écrit : «des maisons remplies de toutes sortes de bonnes choses», etc., comme l'ont dit nos Sages, de mémoire bénie.

ועי"פ הנסתר נזכר בספרים שהוא כדי להכניע את המדבר הגדול והנורא עי"י מ"ב מסעות שנסעו וחנו כנסיי [כנסת ישראל] עם הארון שהם כנגד שם מ"ב כו'.

Et selon la Torah cachée, les livres mentionnent que c'était afin de soumettre «le grand et redoutable désert» au moyen des quarante-deux étapes où la communauté d'Israël voyageait et campait avec l'Arche, lesquelles correspondent au Nom de quarante-deux lettres, etc.

3 ולהבין מהו ענין הכנעה זאת להמדבר הלא הוא שממה ואין דר בו. אך הענין הוא

Et pour comprendre en quoi consiste cet assujettissement du désert — n'est-il pas désolé, sans personne qui y habite ? Voici l'explication :

כי המדבר נק' מדבר העמים שהוא מקור יניקת כל הקליפות והוא לעומת בחינת ירושלים שהוא המקור לכל העולם כולו בקדושה כי זה שער השמים שנמשך שם ההשפעה מלמעלה

le désert est appelé «le désert des nations» : il est la source où toutes les kelipot puisent leur nourriture. Il est le pendant de Jérusalem, qui est la source du monde entier dans le domaine de la sainteté, car «c'est la porte du ciel», d'où l'influx est attiré d'en haut ;

כי שם צוה ה' את הברכה ומשם היו מקבלים כל הארצות (וכמ"ש בזהר פ' תרומה דקנ"ז ע"א ועיין עוד בזהר פ' יתרו דע"ט א')

car «là, Havaya a ordonné la bénédiction», et c'est de là que tous les pays recevaient (comme il est écrit dans le Zohar, Parshas Terumah, folio 157, side a ; voir aussi le Zohar, Parshas Yisro, folio 79, side a).

ולכן ירושלים הוא באמצע הישוב ואת זה לעומת זה עשה האלקים בחי' מדבר הוא מקור כל הקליפות C'est pourquoi Jérusalem se trouve au centre du monde habité. Et «D.ieu a fait ceci à l'opposé de cela» : le niveau du désert est la source de toutes les kelipot.

ולכן הוא ארץ מלחה אשר לא יעשה פרי כו' כי בקדושה מיהב יהבי משקל לא שקלי וכמ"ש ואתה מחיה את כולם שתמיד נמשכים השפעות החיות.

C'est pourquoi c'est «une terre salée, qui ne produit pas de fruit», etc. Car, dans la sainteté, «donner, ils donnent ; prendre, ils ne prennent pas», comme il est écrit : «et Tu donnes la vie à tous» ; les influx de force vitale sont attirés constamment.

ולהיפך בקליפה כתיב הב הב שמבקשים הכל בשביל עצמם לגרמיה ואינן משפיעים לזולתם (ועיין מענין הב הב בזהר פ' קדושים ד"פ ע"ב ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם ובאדרא דנשא קל"ה סע"א [סוף עמוד א] ובפ' וירא דק"י ע"ב ובפ' בשלח דנ"ו ע"א)

À l'inverse, il est écrit au sujet de la kelipa: «Donne, donne!»: ils recherchent tout pour eux-mêmes, pour leur propre intérêt, et ne donnent pas aux autres (voir au sujet de «Donne, donne» le Zohar, Parshas Kedoshim, folio 80, side b, et le commentaire du Ramaz à cet endroit; l'Idra de Naso, folio 135, end of side a; Parshas Vayera, folio 110, side b; et Parshas Beshalach, folio 56, side a).

ולכן עפר מדבר פסול לכיסוי הדם לפי שאינו מגדל צמחים כו' כמ"ש בגמרא. וע"י שנסעו בו בניי [בני ישראל] הכניעו אותם ומעשה אבות הוא פעולה לבנים עד

C'est pourquoi la terre du désert ne convient pas pour recouvrir le sang, car elle ne fait pas pousser de plantes, etc., comme l'énonce la Guemara. En le parcourant, les enfants d'Israël les ont assujetties; et l'acte des pères produit son effet pour les enfants jusqu'à

סוף כל הדורות שמחמת זה יש ביכולת האדם להכניע הגוף שלו שהוא משכא דחויא מבחי' הקליפות הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי שתחלת הווייתו הוא מן תאוה כו'

la fin de toutes les générations: c'est grâce à cela qu'un homme peut assujettir son propre corps, qui est «la peau du serpent», relevant du domaine des kelipot — «Voici, j'ai été formé dans l'iniquité, et dans le péché ma mère m'a conçu»; car le début de son existence vient du désir, etc.,

וכמ"ש ברבות תזריע פי"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד] כלום נתכוין כו' וכדי שיסכים גם הגוף לרצון הנפש אלקית בבחי' ואהבת כו' זהו ע"י שכבר נכנע המקור שלהם

Comme il est écrit dans Midrash Rabbah, Tazria, chapitre 14: «Avait-il l'intention...», etc. Et pour que le corps, lui aussi, acquiesce à la volonté de l'âme divine, au niveau de «Et tu aimeras», etc., cela se réalise parce que leur source a déjà été soumise.

אבל לולי זה לא היה יכולת בשום אופן לאדם להתגבר על גופו ונפשו הבהמית כ"א לפי שכבר נכנע המקור שלהם לכן גם הענפים יהיו נכנעים ע"י האדם כו' והיינו ע"ד כלל ופרט כו':

Mais sans cela, l'homme n'aurait en aucune façon la capacité de vaincre son corps et son âme animale. C'est plutôt parce que leur source a déjà été soumise que les branches, elles aussi, peuvent être soumises par l'homme, etc. Cela s'inscrit dans le rapport du général au particulier, etc.

4 ב אך עדיין צ"ל למה היתה זאת מאת ה' לברוא הקליפות ושח"כ יצטרכו להכניעם לא יהיה לא הא ולא הא.

2. Mais il nous faut encore comprendre pourquoi D.ieu a voulu créer les kelipot, pour qu'il soit ensuite nécessaire de les soumettre. Qu'il n'y ait ni l'un ni l'autre !

הנה כתיב ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כ"א ליראה כו' וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] אל תקרי מה אלא מאה ברכות שחייב אדם לברך כו'.

Or, il est écrit : « Et maintenant, Israël, que (mah) Havaya, ton D.ieu, te demande-t-Il, sinon de Le craindre », etc. ; et nos Sages, de mémoire bénie, ont dit : ne lis pas mah (« que »), mais me'ah (« cent ») — les cent bénédictions qu'un homme est tenu de réciter, etc.

דהנה הברכה יש בה נוכח ונסתר (ועיין מזה בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הברכות פרק שני) בא"י [ברוך אתה ה' היינו נוכח

En effet, une bénédiction comporte à la fois une adresse directe et une forme cachée [à la troisième personne] (voir à ce sujet Pri Etz Chaim, Sha'ar HaBerachos, chapitre deux). « Béni sois-Tu, Havaya » est une adresse directe,

כי ואתה מחיה את כולם ע"י אותיות שמא' ועד תי"ו ובמחשבה א' ברא את כל העולם שבו רבוא רבבות ברואים לאין קץ ותכלית גבוה מעל

car « et Tu leur donnes à tous la vie » par les lettres, de alef à tav, et par une seule pensée, Il créa le monde entier, dans lequel se trouvent des myriades et des myriades de créatures, sans fin ni limite, « bien au-dessus

גבוה כמ"ש וקדושים בכל יום יהללך סלה שאחר שאומרים סדר קדושה של המלאכים שאומרים קדוש וברוך כו' אח"כ אומרים וקדושים הם הנשמות יהללך סלה לאין קץ כו'

bien au-dessus », comme il est écrit : « Et les saints Te louent chaque jour, séla » ; après avoir récité l'ordre de la Kedoucha des anges, qui disent « Saint » et « Béni », etc., nous disons ensuite : « Et les saints » — ce sont les âmes — « Te louent, séla », sans fin, etc.

הגם שבספרים לא נזכר אלא ב' בחי' גי"ע [גן עדן] התחתון ועליון ואף גם על גי"ע [גן עדן] תחתון אמרו באחר מוטב דלידייניה כו'

Bien que les livres ne mentionnent que deux niveaux de Gan Eden, le Gan Eden inférieur et le Gan Eden supérieur, même à propos du Gan Eden inférieur, ils ont dit au sujet d'A'her : « Mieux vaut qu'il soit jugé », etc.,

וקי' [וקל וחומר] על גי'ע [גן עדן] העליון ובאמת יש עוד רבבות מדרגות בעילוי אחר עילוי לאין קץ ות"ח [ותלמיד חכם / ותלמידי חכמים] אין להם מנוחה כו' וגם במלאכים אלף אלפין גדוד א' והגדודים אין להם מספר והכל נמשך ממחשבה אחת

et à plus forte raison à propos du Gan Eden supérieur. En vérité, il existe encore des myriades de niveaux, s'élevant l'un au-dessus de l'autre sans fin, et « les érudits de la Torah n'ont pas de repos », etc. Parmi les anges aussi, « mille milliers » ne constitue qu'une troupe, et les troupes sont innombrables. Tout cela découle d'une seule pensée.

ולכן הכל כלא חשיב קמיה ית' כמו עד"מ באדם מחשבה א' הוא כלא חשיב אפילו

C'est pourquoi tout est considéré comme rien devant Lui, béni soit-Il — de même, par analogie, chez l'homme, une seule pensée est considérée comme rien, même

רק נגד כח המחשבה שהן כ"ב אותיות שבנפש המדברת שיוכל לחשוב בהן מחשבות לאין קץ ותכלית, ואצ"ל [ואין צריך לומר] לגבי עצמות הנפש שגם כללות כח המחשבה הוא רק לבוש לבד כו'.

simplement par rapport au pouvoir de pensée, constitué des vingt-deux lettres de l'âme parlante, au moyen desquelles on peut penser des pensées sans fin ni limite ; à plus forte raison par rapport à l'essence de l'âme, car même le pouvoir de pensée dans son ensemble n'est qu'un vêtement, etc.

5 וזהו ענין הבקשה ברוך אתה ברכה הוא המשכה וגילוי בחינות אותיות המחשבה היינו הכ"ב אותיות עצמן כח המחשבה כו' ונק' אתה לשון נוכח כי זהו המשכת בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין].

Et telle est la signification de la demande : « Béni sois-Tu ». « Béni » désigne un influx et une révélation des aspects des lettres de la pensée, c'est-à-dire des vingt-deux lettres elles-mêmes, la puissance de la pensée, etc. On dit « Tu », à la deuxième personne, car il s'agit de l'influx du niveau de la lumière qui remplit tous les mondes (memalé kol almin).

ואח"כ אשר קדשנו בלשון נסתר הוא בחי' סוכ"ע שהמחשבה היא בטלה לגבי עצמיות אור א"ס ב"ה וכמו בנפש ביטול מחשבה לגבי השכל שגם כח המחשבה הוא

Puis, « qui nous a sanctifiés », à la troisième personne, est le niveau de la lumière qui entoure tous les mondes (sovev kol almin), où la pensée est annulée devant l'essence même de la Lumière infinie (Or Ein Sof), béni soit-Il. De même, dans l'âme, la pensée est annulée devant l'intellect, car même la puissance de la pensée est

רק בחי' לבוש הנפש משא"כ השכל הוא מבחי' עצמיות הנפש ואצ"ל [ואין צריך לומר] לגבי למעלה מהשכל וק"ו [וקל וחומר] לגבי עצמיות הנפש, וכך הוא ביטול המחשבה לגבי הרצון עליון שלמעלה מהמחשבה, ויש גם למעלה מהרצון כו'

seulement un aspect de vêtement de l'âme, tandis que l'intellect relève de l'essence de l'âme ; à plus forte raison, la pensée est-elle annulée devant ce qui est au-dessus de l'intellect, et plus encore devant l'essence de l'âme. De même, la pensée est annulée devant la Volonté suprême, qui est au-dessus de la pensée ; et il existe également ce qui est au-dessus de la volonté, etc.

וע"י המצות שהם רצון עליון ממשיכים גילוי א"ס ב"ה, דהיינו המשכת בעל הרצון בעל המחשבה

Par les mitsvot, qui sont la Volonté suprême, on attire une révélation de l'Infini (Ein Sof), béni soit-Il — autrement dit, on attire le Maître de la volonté, le Maître de la pensée.

(והנה במ"א נתבאר שזהו ענין שבחרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] לקרוא את הבורא ית' בשם הקב"ה יותר מבשאר שמות והיינו לפי שקדוש וברוך זהו ענין ב' בחי' אלו דסוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] כמ"ש מזה בד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקיע אם בהרת כו')

(Or, il a été expliqué ailleurs que c'est pour cette raison que nos Sages, de mémoire bénie, ont choisi d'appeler le Créateur, qu'Il soit béni, «le Saint béni soit-Il», plutôt que par d'autres noms : c'est que «Saint» et «Béni» correspondent à ces deux niveaux, la lumière qui entoure tous les mondes et la lumière qui les remplit, comme cela est expliqué dans le discours commençant par «Ils étaient en désaccord à l'Académie céleste : si la tache blanche...», etc.,

עד הקב"ה אומר טהור כו' ע"ש ולכן נגד ב' בחי' הללו בא בהכרח לשון נכח בברוך אתה ולשון נסתר כאשר קדשנו כו' והיינו פ"י הקדוש ברוך הוא)

jusqu'à «le Saint béni soit-Il dit : pure», etc. ; voir là-bas. C'est pourquoi, en regard de ces deux niveaux, la bénédiction emploie la deuxième personne dans «Béni sois-Tu» et la troisième personne dans «qui nous a sanctifiés», etc. Telle est la signification de «le Saint béni soit-Il».)

והכח הזה במצות הוא לפי שנשפלו במעשה וסוף מעשה במחשבה תחלה וכמ"ש צחוק עשה לי אלהים שם אלהים דייקא הגורם להיות בחי' יש הוא העושה צחוק ותענוג למעלה ע"י הביטול ש היש בטל אח"כ

Cette puissance des mitsvot tient à ce qu'elles sont descendues jusqu'à l'action, et que «la fin de l'action est première dans la pensée». Comme il est écrit : «Elokim m'a donné le rire» : c'est précisément le Nom Elokim, qui fait apparaître le niveau de quelque chose (yech), qui suscite là-haut le rire et le plaisir, grâce à l'annulation, lorsque cette chose est ensuite annulée.

וזהו לויתן זה יצרת כו' פי' לויתן לשון התחברות שהוא התחברות יש לאין שהגשמיות בטל לרוחניות יצרת לשחק בו שמזה נעשה שחוק וחדוה למעלה (ועמ"ש פ' פנחס בד"ה צו את בניי [בני ישראל] כו').

Et telle est la signification de «Léviathan, que Tu as formé...», etc. Léviathan signifie l'union : l'union de quelque chose avec le néant, car la matérialité s'annule devant la spiritualité. «Tu l'as formé pour jouer avec lui» : de là naissent le rire et la joie là-haut (voir aussi ce qui est écrit dans la Parachat Pin'has, dans le discours commençant par «Ordonne aux enfants d'Israël...», etc.).

וזהו אל תהי ברכת הדיוט קלה כו' פי' שהוא ההעלאות מענינים גשמיים שבעוה"ז שהן נקי מילין דהדיוטא ואל תהי קלה

Et c'est là le sens de «Que la bénédiction d'un homme ordinaire ne soit pas légère», etc. C'est-à-dire les élévations qui procèdent des réalités matérielles de ce monde, appelées «paroles d'un homme ordinaire» ; «et qu'elle ne soit pas légère»,

כי ע"י ביטול היש עי"ז דוקא נעשה הברכה וההמשכה מלמעלה ולכן נקי ברכת הדיוט כו'

car c'est précisément par l'annulation de l'existence ressentie comme quelque chose que viennent à se produire la bénédiction et l'attraction d'en haut. C'est pourquoi on l'appelle «la bénédiction d'un homme ordinaire», etc.

[ועיין מענין ברכת הדיוט ברע"מ [ברע"א מהימנא] נשא [קכ"א ב'] ור"פ תצא ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם ושם ועמ"ש בד"ה ושאתם מים בענין אע"פ [אף על פי] שהאש יורד מלמעלה מצוה להביא מן ההדיוט].

[Voir aussi, au sujet de la «bénédiction d'un homme ordinaire», le Raaya Mehemna, Naso (folio 121, side b), ainsi que le début de Parshas Teitzei, et le commentaire du Ramaz sur ces deux passages ; voir également ce qui est écrit dans le discours commençant par «Et vous puiserez de l'eau», au sujet de l'enseignement selon lequel, bien que le feu descende d'en haut, c'est une mitsva d'apporter [du feu] de l'homme ordinaire.]

וזהו יסוד כל המצות כמו צדקה שנותן ממונו שייגע עליו בכל רמ"ח אברים ונותנו לעני ועושה מיש לאין ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בכל מאדך בכל ממונך.

Et c'est là le fondement de toutes les mitsvot. Ainsi, pour la charité, on donne son argent, pour lequel on a peiné de tous ses 248 membres, à un pauvre, et l'on transforme ainsi quelque chose en néant. C'est pourquoi nos Sages, de mémoire bénie, ont dit : «de toute ta force (me'odecha)» — «de tout ton argent».

6 ובאמת פ"י מאדך הוא האהבה בלי גבול אך הענין ששניהם אמת. כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה]

טוב זה יצ"ט [יצר טוב] מאד זה יצה"ר [יצר הרע], והטעם

En vérité, le sens de «de toute ta puissance» (me'odekha) est un amour sans limite. Mais l'explication est que les deux sont vrais. Car nos Sages, de mémoire bénie, ont dit: «"Bon": c'est le bon penchant; "très" (me'od): c'est le mauvais penchant.» Et la raison

כי הנפש עם היות שהיא חלק אלוה ממעל מ"מ היא מוגבלת והאהבה שלה היא בבחי' גבול ומדה וא"א לה להגיע לבחי' מאד שהוא בלי גבול ולהתכלל בא"ס ב"ה שאין לו תחלה ותכלה

en est que l'âme, bien qu'elle soit «une parcelle de D.ieu d'en haut», est néanmoins limitée, et que son amour est du domaine de la limite et de la mesure; il lui est impossible d'atteindre le niveau de me'od («très»), qui est sans limite, et d'être incluse dans l'Infini (Ein Sof), béni soit-Il, qui n'a ni commencement ni fin,

אלא ע"י נפש הבהמית דוקא כאשר גם היא נהפכת ממרירו למיתקא וחפיצה וחשקה לדבקה בו ית' שאהבה זו היא בלי גבול.

si ce n'est précisément par l'âme animale, lorsque celle-ci aussi est transformée de l'amertume en douceur, et qu'elle désire et aspire à s'attacher à Lui, béni soit-Il; car cet amour est sans limite.

7 וכמשל מרוצת המים כשבוקעים ההסתר שהיה מסתיר ומעכב ומונע את מרוצתם שאז הוא בתגבורת עצומה כו'.

C'est comparable à l'élan de l'eau lorsqu'elle perce l'obstacle qui dissimulait sa course, la retenait et l'empêchait de s'écouler : alors, elle se précipite avec une force immense, etc.

והיינו ג"כ ענין א' עם משנ"ת [מה שנתבאר] לעיל שע"י ביטול היש דוקא הוא שנתעורר למעלה בחי' א"ס.

C'est aussi une seule et même idée que celle expliquée plus haut : c'est précisément par l'annulation de l'existence en tant que quelque chose que le niveau de l'Infini (Ein Sof) est éveillé en haut.

8 וזהו ענין הממון בבחי' בכל מאדך וכמ"ש צדקה תרומם גוי שע"י תבוא נה"ב [נפש הבהמית] לבחי' בכל מאדך כו'.

Et voici en quoi l'argent relève du niveau de «de toute ta force (me'odecha) », comme il est écrit : «La charité élève une nation » : par là, l'âme animale parvient au niveau de «de toute ta force », etc.

ועדייז הוא כל מעשה המצות מיש לאין והם היפוך מבחי' מדבר שהוא הב הב ולא להשפיע כו'

De même, toute l'accomplissement des mitsvot consiste à faire passer le « quelque chose » au « rien » ; c'est l'opposé de l'aspect du désert, qui dit : « Donne, donne ! », sans rien donner, etc.

וזהו מה הי' אלקיך שואל מעמך פי' מה היינו בחי' ביטול לעשות מיש אין דהיינו שלא יהיה נחשב יש
ודבר בפ"ע [בפני עצמן] לומר כך אני רוצה

Et voici le sens de : « Que demande de toi Havaya, ton D.ieu ? » : « Que » (mah) désigne le niveau de l'annulation de soi (bitoul), qui consiste à faire du quelque chose un rien ; autrement dit, à ne pas se considérer comme quelque chose, comme une entité en soi, au point de dire : « Cela, je le veux,

וזה איני רוצה כו' כ"א להיות משים עצמו כשיריים שלא יתפוס מקום כלל כאלו הוא אין ואפס ממש
וזהו בחי' מ"ה [שם מ"ה].

et cela, je ne le veux pas », etc. ; mais plutôt à se considérer comme des restes, de sorte à n'occuper aucune place, comme si l'on était véritablement néant et rien. Et c'est là le niveau de Mah.

9 ועמ"ש סדי"ה מה טובו. וכדי לבוא לבחי' מה וביטול תיקנו מאה ברכות שהם המשכות מלמעלה בנפש
בחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] הנותן כח להיות אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] וביטול היש.

Et voyez ce qui est écrit à la fin du discours commençant par «Que tes tentes sont belles». Pour parvenir au niveau de Mah et à l'annulation de soi (bitoul), les Sages ont institué cent bénédictions, qui sont des effusions d'en haut dans l'âme, un éveil d'en haut qui donne la force d'éveiller d'en bas et d'annuler l'existence propre.

עמ"ש בד"ה ואתחנן מענין ברכת המצות וגם שע"י מאה ברכות נמשך אח"כ להיות מבחי' מ"ה [שם מ"ה]
בחי' מאה בתוספת אות א' שמקור המשכה זו הוא מבחי'

Voyez ce qui est écrit dans le discours commençant par «Et je suppliai» au sujet de la bénédiction sur les mitsvot, et aussi que, par les cent bénédictions, [la force] est ensuite attirée afin que le niveau de Mah devienne le niveau de méa («cent»), par l'ajout de la lettre alef ; car la source de cette effusion est le niveau...

שהוא סתימין כו' ועמ"ש מזה בפ' תולדות בביאור ע"פ מים רבים בסופו,
דכל סתימין כו' ויכתב משה את מוצאיהם

...qui est «le plus caché de tout ce qui est caché», comme il est écrit dans le Zohar, Parachat 'Hayé Sarah (folio 123, côté a), au sujet des cent bénédictions : «du lieu supérieur, le plus caché de tout ce qui est caché», etc. Voyez aussi ce qui est écrit à ce sujet dans la Parachat Toldot, à la fin de l'explication du verset «Des eaux abondantes».

וזהו ענין אל"ף אותיות פלא, ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הברכות פ"א ולהיות המשכה זו הוא ע"י
בחי' ביטול היש שנמשך מבחי' מ"ה [שם מ"ה]

Tel est le sens du nom de la lettre alef, dont les lettres forment pele («merveille»). Voyez aussi Pri Etz Chaim, Cha'ar HaBerakhot, chapitre 1. Or, puisque cette effusion s'opère par le niveau de l'annulation de l'existence propre, qui découle du niveau de Mah,

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] איזהו שוטה המאבד מה שנותנין לו כו' וכמ"ש במ"א ולכן כל גיאה
שהוא היפך מבחי' מ"ה [שם מ"ה] נקרא שוטה כו'.

c'est pourquoi nos Sages, de mémoire bénie, ont dit : «Qui est un fou ? Celui qui perd ce qu'on lui donne», etc., comme il est expliqué ailleurs. Ainsi, tout homme orgueilleux, qui est à l'opposé du niveau de Mah, est appelé un fou, etc.

10 והנה מבואר לעיל שכל מעשה המצות הוא בחי' ביטול היש ועי"ז נמשך בהם ג"כ גילוי א"ס ב"ה
מלמעלה למטה.

Or, il a été expliqué plus haut que l'accomplissement de toutes les mitsvot relève de l'annulation de l'existence apparente, et que, par là, une révélation de l'Infini (Ein Sof), béni soit-Il, se trouve également attirée en elles, d'en haut vers le bas.

ולכן נק' רמ"ח אברים כמשל האבר שהוא כלי לחיות הנפש ות"ת [ותלמוד תורה] כנגד כולם כי ותורתך
בתוך מעי כתיב שהיא בחי' מזון לנפש.

C'est pourquoi elles sont appelées «248 membres», comme dans l'analogie du membre, qui est un réceptacle pour la force vitale de l'âme. Et «l'étude de la Torah équivaut à toutes», car il est écrit : «et Ta Torah est au-dedans de mes entrailles» ; elle est un niveau de nourriture pour l'âme.

11 ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **ויתר הקב"ה על עבודת כוכבים וג"ע** [וגילוי עריות] **וש"ד** [ושפיכות דמים]

ולא ויתר על ביטול תורה לפי שהמצות מעשיות הם בחי' המשכה באברים החיצונים

C'est pourquoi nos Sages, de mémoire bénie, ont dit que le Saint béni soit-Il a fermé les yeux sur l'idolâtrie, les relations interdites et le meurtre, mais non sur le délaissement de la Torah. Car les mitsvot pratiques correspondent au niveau d'un influx dans les membres extérieurs ;

ולכן ויתר עליהם עד"מ בגשמיות כי גם כשהוא מחוסר אבר חיצוני יכול הוא לחיות רק שיהיה בעל מום כו', ולא ויתר על ביטול תורה שהוא בחי' אברים הפנימים ונקיבתם במשהו כו'

Il a donc fermé les yeux sur elles — par analogie avec le domaine matériel : même privé d'un membre extérieur, un homme peut vivre, mais il sera estropié, etc. En revanche, Il n'a pas fermé les yeux sur le délaissement de la Torah, qui correspond au niveau des organes internes ; leur perforation, même de la plus petite taille, [est fatale], etc.

ואמנם עסק התורה צ"ל ג"כ בבחי' ביטול הנ"ל, וכמ"ש במ"א שלכך נאמר ודברת בם סמוך לובכל נפשך ובכל מאודך כו'

Cependant, l'étude de la Torah doit elle aussi se faire dans le même esprit d'annulation de soi (bitoul) que celui mentionné plus haut, comme il est expliqué ailleurs. C'est pourquoi « tu parleras de ces paroles » suit immédiatement « de toute ton âme et de toute ta force », etc.

ועי"ז ממשיך גילוי אור א"ס ב"ה בהתורה ונק' עוסק בתורה לשמה ר"ל [רוצה לומר] לשם התורה עצמה להמשיך בה גילוי אור א"ס שלמעלה מהחכמה

Par là, on fait descendre dans la Torah une révélation de la Lumière infinie (Or Ein Sof), béni soit-Il ; c'est ce qu'on appelle « étudier la Torah pour elle-même (lishma) », c'est-à-dire pour la Torah elle-même : y faire descendre une révélation de la Lumière infinie, qui est au-dessus de 'Hokhma (sagesse).

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] על שלא ברכו בתורה תחלה ולא אמרו על התורה כי פ"י ברכו בתורה היינו המשכת אור א"ס בתוך התורה כו':

Et c'est là ce que nos Sages, de mémoire bénie, ont dit : « parce qu'ils n'ont pas d'abord béni dans la Torah » — et ils n'ont pas dit « sur la Torah » — car le sens de « bénir dans la Torah » est de faire descendre la Lumière infinie dans la Torah, etc.

12 ג וכן הוא ענין הברכה שלפני המצות בא"י [ברוך אתה ה'] אלקינו מלך העולם שמתחלה הוא המשכת א"ס

ב"ה בנפש האדם

3. Ainsi en va-t-il également de la bénédiction qui précède les mitsvot : « Béni sois-Tu, Havaya, notre D.ieu, Roi du monde » ; tout d'abord, c'est le fait de faire descendre l'Infini (Ein Sof), béni soit-Il, dans l'âme de l'homme.

וזהו הוי' אלקינו שלנו משמע והיינו ע"י ככל לבכך שיהיה גילוי אלקות בבי' חללי הלב

Et c'est là le sens de « Havaya, notre D.ieu », ce qui implique qu'Il est à nous. Cela se fait par « de tout ton cœur » : il faut que la divinité se révèle dans les deux chambres du cœur,

דהיינו חלל השמאלי מלא דם בחי' גבורות ומרירות מימי שנותינו בהם שבעים שנה וכל מגמתנו
וחפצנו בענייני גשמיים בפרנסה

c'est-à-dire dans la chambre gauche, pleine de sang — le niveau des Guevourot (rigueurs) et de l'amertume à propos de « les jours de nos années sont de soixante-dix ans », tandis que toute notre ambition et tout notre désir portent sur les choses matérielles, sur les moyens de subsistance

ולעזוב לבניו אחריו וכי בשביל זה ירדה נשמתו בעוה"ז כו' אשר בהתכוונן בזה יתמרמר לבו מאד אך
זהו בחלל אחד הוא השמאלי.

et à laisser [quelque chose] à ses enfants après lui — est-ce pour cela que son âme est descendue dans ce monde, etc. ? Ainsi, lorsqu'il médite là-dessus, son cœur devient très amer. Mais cela se trouve dans une seule chambre, la gauche.

13 וחלל הימני מלא רוח חיים הוא בחינת שמחת הנפש ע"י מצות ה' שהם רצונו ית' שנתלבש בעשייה
וע"ז נאמר ישמח ישראל בעושיו כו'.

Et la chambre droite, remplie du souffle de vie, représente la joie de l'âme à travers les mitsvot de D.ieu, qui sont Sa volonté, béni soit-Il, revêtue dans l'action. C'est à ce sujet qu'il est dit : « Qu'Israël se réjouisse en son Créateur », etc.

וזהו בכינונים והם הגורמים להיות כמ"כ [כמו כן] גם בצדיקים אלא שהוא באופן אחר כי הצדיקים אין
בהם רע כלל להיות מזה מרירות גשמיים

Cela concerne les beinonim (les intermédiaires) ; ce sont eux qui font en sorte qu'il en soit de même aussi chez les tsadikim, mais d'une autre manière, car les tsadikim n'ont aucun mal en eux qui puisse engendrer une amertume physique ;

רק שהוא בחי' פחד ויראה מה' ומהדר גאונו ואח"כ השמחה היא בחי' אהבה בתענוגים כו'

mais, chez eux, c'est le niveau de la crainte révérencielle et de l'effroi devant D.ieu et l'éclat de Sa majesté ; ensuite, leur joie est le niveau de « l'amour dans les délices », etc.

וזהו הוי"ה אלקינו ואח"כ מלך העולם הוא ההמשכה בחיצוניות העולמות אשר מלך שמו נקי עליהם.

Voilà ce que signifie « Havaya, notre D.ieu ». Ensuite, « Roi du monde » désigne le déversement dans la dimension extérieure des mondes, sur lesquels est appelé Son nom de « Roi ».

ומעתה מוכן ענין ירידות הנשמות בגוף שהוא צורך עלייה (כי הנשמות עם היות שעלו במחשבה הרי נמשכים מבחי' אותיות המחשבה וע"י ירידתן בגוף וביטול היש לאין ע"י ברכת הדיוט כו')

On comprend dès lors pourquoi les âmes descendent dans un corps : c'est en vue d'une élévation. (Car les âmes, bien qu'elles soient « apparues dans la pensée », proviennent néanmoins du niveau des lettres de la pensée ; et, par leur descente dans le corps et par l'annulation de l'être en apparence en néant, grâce à la bénédiction d'un homme ordinaire, etc.,

ממשיכים בחי' גילוי ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע בעל המחשבה כו' כנ"ל, ועיין בפ' וישב בדי"ה כה אמר כו' ונתתי לך מהלכים בין העומדים כו') והיינו ע"י אתכפיה ואתהפכא.

elles font descendre le niveau de la révélation de la lumière qui remplit tous les mondes (memalé kol almin) et de la lumière qui entoure tous les mondes (sovev kol almin), le Maître de la pensée, etc., comme indiqué plus haut. Voir aussi, dans la paracha Vayéchev, le discours commençant par « Ainsi parle », etc. : « Je te donnerai des chemins pour marcher parmi ceux qui se tiennent debout », etc.) Et cela s'accomplit par la soumission (itkafya) et la transformation (it'hap'ha).

והוא הטעם אשר ברא ה' את הקליפות בכדי לעשות ולתקן שע"י יהיה העלייה הגדולה כו'. וזהו אלה מסעי בניי [בני ישראל]. פי' עליותם ממטה למעלה. ואמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם.

Telle est la raison pour laquelle D.ieu a créé les keliplot : afin d'agir et de rectifier, pour qu'il en résulte la grande élévation, etc. Voilà ce que signifie : « Voici les voyages des enfants d'Israël », c'est-à-dire leurs élévations du bas vers le haut. Et il est dit : « Moché écrivit leurs départs selon leurs voyages. »

14 וענין ויכתוב היינו כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] חותמו של הקב"ה אמת פי' כי החכמה נקראת אמת כי כשמשיג איזה דבר בהשכלתו אזי יודע שכן הדבר והוא האמת כו'.

Le sens de « Et il écrivit » est lié à ce que nos Sages, de mémoire bénie, ont dit : « Le sceau du Saint béni soit-Il est la vérité. » Cela signifie que 'Hokhma (sagesse) est appelée « vérité », car lorsqu'on saisit quelque chose par son intellect, on sait alors qu'il en est bien ainsi et que c'est la vérité, etc.

ועמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פל"ה בהג"ה [בהגהה] ונקראת חותם עד"מ החותם שהוא שם האדם הנכתב בדיו גשמי ע"ג [על גבי] הנייר

Voyez aussi ce qui est écrit dans le Sefer Shel Beinonim [le Tanya], chapitre 35, dans la glose. Elle est appelée un sceau : à titre d'analogie, le sceau est le nom d'une personne, écrit à l'encre matérielle sur du papier.

והנה השם בעצם אינו ערוך לגבי עצמיות בעל השם וכ"ש [וכל שכן] וק"ו [וקל וחומר] כשנכתב בדיו שהיא רק בחי' עשייה גשמיות וכך בחי' חכמה הוא

Or, le nom en lui-même n'est en rien comparable à l'essence de celui qui le porte ; à plus forte raison, et a fortiori, lorsqu'il est écrit à l'encre, qui n'est que le niveau de l'action matérielle. De même, le niveau de 'Hokhma est

בחי' עשייה גשמיית לגבי א"ס ב"ה וכמ"ש כולם בחכמה עשית והרצון היא הנקרא שם שמו גימטריא רצון וחכמה היא החותם שהוא בחי' עשייה של השם.

le niveau de l'action matérielle par rapport à l'Infini (Ein Sof), béni soit-Il, comme il est écrit : « Tu les as tous faits avec sagesse. » Et la volonté est ce qui est appelé « le nom » : shemo (« Son nom ») a la même valeur numérique que ratzon (« volonté »), et 'Hokhma est le sceau, qui correspond au niveau de l'action du nom.

אך מ"מ כמו בגשמיות החותם הוא קיום על כל דבר שיחייב עצמו שכאשר יחתום שוב אין לשנות

Toutefois, de même que, dans le domaine matériel, le sceau confirme tout engagement que l'on prend, de sorte qu'une fois le document scellé, il ne peut plus être modifié,

וכמו בנעילת יוכ"פ [יום כפור / יום הכפורים] וחתמנו בספר חיים בספר פרנסה ושוב לא ישונה כן בחי' א"ס ב"ה שלמעלה מעלה מהחכמה שורה ומתלבש בחכמה,

comme à Néïla de Yom Kippour, lorsque nous disons : « Scelle-nous dans le livre de la vie », dans le livre de la subsistance, et qu'alors cela ne sera plus modifié, de même le niveau de l'Infini, béni soit-Il, qui est infiniment au-dessus de 'Hokhma, réside en 'Hokhma et s'y revêt,

וזהו ויכתוב משה כי משה הוא שושבינא דמלכא ואהרן שושבינא דמטרוניתא המעלה אותה אל החתן כי אהרן היה מניף הלויים.

Et c'est là le sens de « Et Moché écrivit » : Moché est l'escorte du Roi, et Aharon l'escorte de la Reine (Matronita), qui l'élève jusqu'à l'Époux, car Aharon faisait faire le balancement aux Lévites.

15 וכן כללות נשיי [נשמות ישראל] בהעלותך את הנרות נשמת אדם קרויה נר ה' והיכן עליותם עד אל מול פני

De même, les âmes d'Israël dans leur ensemble : « Quand tu élèveras les lampes » — l'âme de l'homme est appelée « la lampe de Havaya » — et jusqu'où s'élèvent-elles ? Jusqu'à « vers la face de

המנורה ומשה הוא שושבינא דמלכא המשיך א"ס ב"ה מלמעלה למטה משל למלך שבעצמו אין דרכו לילך כך משה הוא המנהיג המשכת והתגלות אלקות תוך העולמות.

la Menora ». Et Moché est le chouchbina demalka, l'escorte du Roi, qui fit descendre l'Infini (Ein Sof), béni soit-Il, d'en haut en bas — à l'image d'un roi qui n'a pas coutume de se déplacer lui-même ; ainsi, Moché est celui qui conduit la descente et la révélation de la divinité au sein des mondes.

16 ולכן ויכתוב משה לפי שהוא מבחי' חכמה וירא ראשית לו כתב חותמו של הקב"ה אמת שהוא גילוי אור א"ס שבחכמה.

Ainsi, « et Moché écrivit » : parce qu'il relève du niveau de 'Hokhma (sagesse) — « et il vit le commencement pour lui-même » —, il écrivit : « le sceau du Saint béni soit-Il est vérité », c'est-à-dire le dévoilement de la Lumière infinie (Or Ein Sof) qui se trouve dans 'Hokhma.

והמשיך זה למטה להיות בהם כח לעלות אל ה' ממטה למעלה כי א"א היה להם להתעלות תחלה בעצמן כי אלמלא עוזרו כו'.

Et il fit descendre cela ici-bas, afin qu'ils aient la force de s'élever vers D.ieu, d'en bas vers le haut. Car il leur aurait été impossible, au début, de s'élever par eux-mêmes, puisque « si le Saint béni soit-Il ne l'aidait pas... », etc.

17 וזהו כענין ברכת המצות שהוא המשכת אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שיוכל להעלות הדבר גשמי שבו נעשה המצוה כו'.

Et cela est comparable à la bénédiction sur les mitsvot, qui opère la descente d'un éveil d'en haut, afin que l'on puisse élever l'objet matériel avec lequel la mitsva est accomplie, etc.

וכנזכר לעיל בפ"י א"ת [אל תקרי] מ"ה [שם מ"ה] אלא מאה שע"י המאה ברכות נמשך כח להיות בחי' מ"ה [שם מ"ה] וביטול ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הברכות שם דגבי העלאה שע"י ברכת המצות הוא ג"כ ע"י שם מ"ב.

Comme cela a été mentionné plus haut à propos de l'explication de « Ne lis pas mah, mais méa » : par les cent bénédictions, une force est attirée afin qu'il y ait le niveau de Mah et l'annulation de soi (bitoul). Voir aussi Pri Etz Chaim, Sha'ar HaBerachos, où il est indiqué que l'élévation opérée par la bénédiction sur les mitsvot se fait également par le Nom de quarante-deux [lettres].

וכך עד"ז ענין ויכתוב משה כו' דגבי מ"ב מסעות הוא המשכת אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שע"י יהיה ההעלאה.

De même, le propos « Et Moché écrivit », etc., au sujet des quarante-deux étapes, désigne la descente d'un éveil d'en haut, par laquelle s'opérera l'élévation.

וכן עכשיו המשכה זו הוא על ידי עסק התורה וכמ"ש ותורה אור שהיא המאירה נפש

De même, aujourd'hui, cette descente s'opère par l'étude de la Torah, comme il est écrit : « et la Torah est lumière » ; c'est elle qui illumine l'âme

האדם כחינת אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שיהיה בה כח לעלות באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] (וכמ"ש ע"פ ואתחנן כו' ועיין בפ' תצוה בד"ה ועשית ציץ כו' פתוחי חותם כו').

de l'homme. C'est le niveau d'un éveil d'en haut, afin qu'elle ait la force de s'élever par un éveil d'en bas (comme l'explique le discours sur le verset « Et je suppliai », etc. ; voir aussi, dans la parasha Tetsavé, le discours commençant par « Tu feras une plaque », etc., « des gravures de sceau », etc.).

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] (בפתיחתא דמדרש איכה) ע"פ ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו כו' המאור שבה היה מחזירן למוטב.

C'est pourquoi nos Sages, de mémoire bénie, ont dit (dans la Pesikta du Midrash Eikha), à propos du verset « Ils M'ont abandonné, et ils n'ont pas gardé Ma Torah » : « Puissent-ils M'avoir abandonné tout en gardant Ma Torah », etc. ; « la lumière qu'elle renferme les aurait ramenés au bien ».

והנה תחלה אמר ויכתוב מוצאיהם למסעיהם מוצאיהם היינו מקור נשמות ישראל כענין שנאמר וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו.

Or, tout d'abord, il est dit : « Et il écrivit leurs départs selon leurs étapes. » « Leurs départs » désigne la source des âmes d'Israël, comme dans ce qui est dit : « comme une source d'eau dont les eaux ne tarissent pas ».

18 והוא למעלה מבחי' מחשבה כי אע"פ [אף על פי] שאמרו ד'ישראל' עלו במחשבה היינו ששם עלו עצמיות נשמות ישראל.

Et cela se situe au-dessus du niveau de la pensée. Car, bien qu'il soit dit qu'« Israël s'éleva dans la pensée », cela signifie que l'essence des âmes d'Israël s'y éleva.

אבל מקורן ושרשן הוא למעלה יותר בבחי' בעל המחשבה בעל הרצון ומשם המשיך הארה כדי להיות להם כח לעלות ממטה למעלה.

Mais leur source et leur racine se situent plus haut encore, au niveau du Maître de la pensée, le Maître de la volonté ; de là, Il fit descendre un rayonnement afin qu'elles aient la force de s'élever d'en bas vers le haut.

וזהו למסעיהם ר"ל [רוצה לומר] הנסיעה וההעלאה שממטה. ע"פ ה' פי' שהעליה הוא למעלה מבחי' פי ה' שהוא ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ברוח פיו כל צבאם ואח"כ ואלה מסעיהם למוצאיהם ר"ל [רוצה לומר] וזהו העליה עד מוצאיהם ממטה למעלה:

Et c'est là le sens de « selon leurs étapes » : le déplacement et l'élévation d'en bas. « Par la bouche de Havaya » : cela signifie que l'ascension dépasse le niveau de « la bouche de Havaya », c'est-à-dire la lumière qui remplit tous les mondes (memalé kol almin) — « par le souffle de Sa bouche, toute leur armée ». Puis, « et voici leurs étapes, selon leurs départs », c'est-à-dire : cette ascension va jusqu'à leur point de départ, d'en bas vers le haut.

LikuteiTorah.com

LA PARACHA 'HASSIDIQUE

À propos de cette édition

Cette édition contient le texte hébreu et la traduction française.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Notre traduction française, faite à partir de notre traduction anglaise de l'hébreu, sans les notes de Kehot : CC BY 4.0.

Cette édition dans son ensemble : CC BY-NC 4.0. Elle peut être copiée, imprimée et partagée librement, en citant Kehot Publication Society et likuteitorah.com ; elle ne peut pas être vendue. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

La traduction française a été faite à partir de l'édition anglaise de likuteitorah.com avec l'aide de l'IA (openai/gpt-6-luna-pro:batch), l'hébreu en regard pour vérification ; elle n'a pas encore été relue par un éditeur humain. Vérifiez sur l'hébreu tout ce qui est important.

Le Rabbi a demandé que les maamarim de la paracha de la semaine, la « Paracha 'hassidique », soient étudiés pendant cette semaine, répartis sur ses sept jours (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Pourquoi l'étudier, et les bénédictions du Rabbi : likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Un projet gratuit et non commercial ; rien n'est vendu ici. Sans lien avec Kehot, Sefaria ou la Bibliothèque de Loubavitch. © likuteitorah.com

Depuis likuteitorah.com/fr/likutei-torah/masei/4/

DÉDIÉ EN L'HONNEUR DE

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Le père du Rabbi, Reb Lévi Its'hak